

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Inovacijos mėlynojoje ekonomikoje. Mūsų jūrų ir vandenynų potencialo panaudojimas darbo vietoms kurti ir ekonomikai kelti“

COM(2014) 254 final/2

(2015/C 012/15)

Pranešėjas **Seamus Boland**

Bendrapranešėjis **Lobo Xavier**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. gegužės 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Inovacijos mėlynojoje ekonomikoje. Mūsų jūrų ir vandenynų potencialo panaudojimas darbo vietoms kurti ir ekonomikai kelti“

COM(2014) 254 final/2.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2014 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 143 nariams balsavus už, 1 prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvadų ir rekomendacijų santrauka

1.1 EESRK palankiai vertina Komisijos dokumentą, kuriame parodyta, kaip kuo geriau išnaudoti mūsų jūrų ir vandenynų potencialą darbo vietoms kurti pasinaudojant inovacijomis, ypatingą dėmesį skiriant jūrų biotechnologijoms, vandenynų energijai ir jūros dugne vykdomai gavybai.

1.2 Komitetas sunerimęs, kad privataus ir viešojo sektorių priemonės nėra tinkamai koordinuojamos, ir atkreipia dėmesį į panašią tarp valstybių narių tvyrančią įtampą. Be to, trūksta tinkamų duomenų ir duomenų sistemų, reikalingų tikslesnei informacijai apie mūsų jūras ir jų potencialą gauti ir tai trukdo vystyti inovacijas nepaisant keleto universitetų ir valstybių narių kompetentingų institutų dedamų pastangų. EESRK mano, kad nesugebėjimas spręsti šių problemų atima iš Europos piliečių galimybę pasinaudoti naujomis užimtumo galimybėmis.

1.3 Komitetas mano, jog ES pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“ yra labai svarbi mėlynosios ekonomikos vystymui, tačiau tam būtina didesnė Komisijos parama. Tokia parama – būtini teisėkūros aktai, ilgalaikė finansinė pagalba – būtų skiriama atsižvelgiant į išsamesnę informaciją apie esamas inovacijų programas.

1.4 EESRK rekomenduoja Komisijai ir pavienėms valstybėms narėms nedelsiant pašalinti pavyzdinėje iniciatyvoje „Inovacijų sąjunga“ nustatytas spragas.

1.5 Komitetas rekomenduoja, kad laikantis dokumento mokslinio požiūrio į procesą būtų įtrauktos pakrantės turizmo strategijos, kad ne tik padidėtų pilietinės visuomenės susidomėjimas šia sritimi, bet ir būtų pasinaudota integruotų dviejų procesų sąsajų teikiama nauda.

1.6 EESRK rekomenduoja pakrančių ir salų bendruomenėms, patiriančioms rimtą tradicinių pramonės šakų, įskaitant žvejybą, nuosmukį visapusiškai dalyvauti visuose mėlynosios ekonomikos plėtros etapuose, kad būtų užtikrinta tinkama mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bei turizmo veiklos, galinčios kurti darbo vietas ir gerovę, pusiausvyra. Tai rekomenduodamas EESRK aiškiai parodo, kad visos bendruomenės, patyrusios mėlynosios ekonomikos nuosmukio padarinius, turėtų būti atstovaujamos prasmingame visų suinteresuotųjų subjektų dialoge. Be to, šios bendruomenės, konkrečiau salos, turi aiškų potencialą ir gali prisidėti prie inovacijų mėlynojoje ekonomikoje.

1.7 Plėtojant strategiją, skirtą užimtumui mėlynojoje ekonomikoje didinti, labai svarbu, kad inovacijos būtų įtrauktos į tokias sritis kaip laivų statyba, akvakultūra, uostų infrastruktūra ir žvejyba. Kadangi tampa vis aktualiau laikytis įvairiausių aplinkos reikalavimų, EESRK rekomenduoja, kad Komisijos parengtos visos jūrų politikos priemonės būtų nukreiptos į užimtumo potencialą, susijusį su prisitaikymu prie naujų aplinkosaugos reikalavimų.

1.8 Akivaizdu, kad, vykdant dabartinę politiką, užimtumo lygis pasinaudojus mėlynosios ekonomikos inovacijomis kils labai lėtai. Todėl EESRK primygtinai rekomenduoja Europos Komisijai siekti visų šalių sutarimo dėl gerai apgalvoto priemonių įgyvendinimo tvarkaraščio, kad būtų kuo sparčiau įgyvendintos visos strategijos.

1.9 Nors Komitetas ir palankiai vertina Komisijos pasiūlytas priemones, jis įsitikinęs, kad jų nepakanka, o valstybės narės – nėra pakankamai įsipareigojusios jų atžvilgiu. Todėl būtina iki 2016 m. surengti specialų ES aukščiausio lygio susitikimą mėlynosios ekonomikos inovacijų klausimu. Jame dalyvautų už jūrų reikalus ir su jais susiję atsakingi ministrai. Būtų siekiama nustatyti pagrindinių strategijų prioritetus ir suderinti įgyvendinimo tvarkaraščius, atsižvelgiant į valstybių narių ypatumus. Be to, 2015 m. pasiūlytame mėlynosios ekonomikos ir mokslo forume, Komitetas rekomenduoja, kad būtų tinkamai atstovaujama pilietinei visuomenei, įskaitant darbuotojus ir marginalizuotas grupes.

2. Paaiškinimas ir bendros aplinkybės

2.1 2011 m. Europos Komisija priėmė komunikatą dėl mėlynojo augimo ⁽¹⁾, kuriame parodyta, kaip parėmus Europą supančius vandenynus, jūras ir pakrantes padidėtų užimtumo potencialas. Taip pat pabrėžiama, kad vandenynų energija galėtų svariai padidinti užimtumo galimybes.

2.2 Apskaičiuota, kad dabartiniu metu 3–5 proc. ES BVP sukuria visas jūrų sektorius, kuriame dirba apie 5,6 mln. žmonių, o Europos ekonomikai sukuria 495 mlrd. eurų pajamų. Apie 90 proc. užsienio prekybos ir 43 proc. ES vidaus prekybos vykdoma jūrų maršrutais. Europos laivų statyba, įskaitant visas susijusias pramonės šakas, sudaro 10 proc. pasaulinės gamybos. Aplink Europą šiuo metu plaukioja apie 100 000 laivų, užsiimančių žvejyba arba akvakultūra. Vystosi ir neseniai pradėtos veiklos rūšys – naudingųjų iškasenų gavyba ir vėjo elektrinių parkai (*The European Union explained – Maritime affairs and fisheries*, 2014 m. (Jūrų reikalai ir žvejyba), http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/en/fisheries_en.pdf).

2.3 Be to, suprantama, kad visos valstybės narės ir ES kompetentingos institucijos yra sunerimusios, kad netausius mūsų jūrų naudojimas gali sutrikdyti trapią jūrų ekosistemų pusiausvyrą. Tai, savo ruožtu, kelia problemų jūrinėms iniciatyvoms, kuriomis siekiama kurti daugiau darbo vietų ir kurios prisideda prie strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo.

2.4 Komisija žino ir apie tuos trūkumus, kuriuos išryškino pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“ – pernelyg mažos investicijos į žinias, finansavimo sunkumai, didelės intelektinės nuosavybės teisių išlaidos, lėta sąveikųjų standartų rengimo pažanga, neefektyvus viešųjų pirkimų naudojimas ir mokslinių tyrimų dubliavimas. Komisijos 2014 m. metinėje augimo apžvalgoje nurodyti šie trūkumai: nepakankamas viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas inovacijų srityje, prastas mokslinių tyrimų rezultatų perkėlimas į prekes ir paslaugas bei didėjantis kvalifikuotų darbuotojų trūkumas.

⁽¹⁾ Mėlynasis augimas. Tvaraus jūrų ir jūrininkystės sektoriaus augimo galimybes. COM(2012) 494 final.

2.5 Trūksta tokių duomenų apie jūros dugno charakteristikas kaip jūros dugno buveinių kartografavimas, jūros dugno geologija ir kiti nežinomi, su jūra susiję duomenys, todėl tokia padėtis trukdo sparčiau vystyti inovacijas.

2.6 Atkreipiamas dėmesys į nemažai iniciatyvų, kurias administruoja Europos Komisija įgyvendinamos politikos kontekste. Tai apima:

- duomenis, kurie naudojami be apribojimų,
- duomenų sistemų integravimą,
- Europos jūrų mokslinių tyrimų strategijos priėmimą.

2.7 Nepaisant Bendros žuvininkystės politikos reformos, nuosmukį patiria tūkstančiai pakrančių bendruomenių. Dauguma jų pradeda suprasti, kad nebegali konkuruoti jūroje ir jiems prireiks didelės paramos savo žvejybos laivynams atnaujinti. Be to, nuosmukį patiria ir tokios papildomos paslaugos kaip laivų statyba, priežiūra ir kitos susijusios paslaugos.

2.8 Europą supa Adrijos ir Jonijos jūros, Arkties vandenynas, Atlanto vandenynas ir Airijos jūra, Baltijos jūra, Juodoji jūra, Viduržemio jūra ir Šiaurės jūra.

3. Komisijos komunikato kontekstas

3.1 Gegužės 8 d., ketvirtadienį, Europos Komisija pateikė veiksmų planą dėl „inovacijų mėlynojoje ekonomikoje“. Pagrindinis šio komunikato tikslas – išnaudoti mūsų vandenynų ir jūrų ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo galimybes. Komunikate siūloma nemažai iniciatyvų, kad daugiau sužinotume apie vandenynus, pagerintume įgūdžius, reikalingus naujoms technologijoms diegti jūrų aplinkoje, ir sustiprintume jūrinių mokslinių tyrimų koordinavimą. Siūloma imtis šių veiksmų:

- iki 2020 m. sukurti skaitmeninį visų Europos vandenų dugno žemėlapi,
- sukurti iki 2015 m. pabaigos pradėsiančią veikti internetinę informacinę platformą, apimsiančią programos „Horizontas 2020“ jūrų mokslinių tyrimų projektus ir nacionaliniu lygmeniu finansuojamus jūrų mokslinius tyrimus, kurioje bus dalijamasi užbaigtų projektų rezultatais,
- sukurti mėlynosios ekonomikos verslo ir mokslo forumą, kuriame dalyvautų privatus sektorius, mokslininkai ir NVO, kad padėtų suformuoti ateities mėlynąją ekonomiką ir pasidalytų idėjomis ir rezultatais. Jis pirmą kartą susirinks 2015 m. Europos jūrų dieną Pirėjuje (Graikija),
- raginti mokslo, verslo ir švietimo atstovus iki 2016 m. nustatyti jūrų sektoriaus rytdienos darbo jėgos poreikius ir įgūdžius,
- apsvarstyti galimybę, kad po 2020 m. svarbiausi mokslinių tyrimų, verslo ir švietimo bendruomenių subjektai sukurtų mėlynajai ekonomikai skirtą žinių ir inovacijų bendriją (ŽIB). Europos inovacijos ir technologijos institutui (EITI) pavaldžios ŽIB inovacijas gali skatinti įvairiais būdais, pavyzdžiui, įgyvendindamos profesinio mokymo ir švietimo programas, stiprindamos mokslinių tyrimų sąsają su rinka, kurdamos inovacijų projektus ir verslo inkubatorius.

3.2 Atskiros pramonės šakos, kurias apima mėlynoji ekonomika, yra: akvakultūra, pakrančių turizmas, jūrų biotechnologijos, vandenynų energija ir jūros dugne vykdoma gavyba.

3.3 Nors ekonomine išraiška mėlynojoje ekonomikoje yra sukurta 5,4 mln. darbo vietų, o bendros pridėtinės vertės per metus sukuriama beveik už 500 mlrd. eurų, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad jūrų biotechnologijos, vandenynų energija ir jūros dugne vykdoma gavyba dar netapo grynaisiais ekonominės naudos davėjais.

3.4 Komisija mano, kad kiekvienas šių sektorių gali svariai prisidėti prie mėlynosios ekonomikos šiais būdais:

- jūrų biotechnologijos atveria galimybes tirti jūrą, kad būtų galima imtis DNR sekos nustatymo taikant naujas povandenines technologijas. Visų ES šalių kritinė masė paskatins naujas pelningas rinkos nišas,
- vandenynų energija išlieka besiformuojančia rinka. Jeigu ji bus tinkamai valdoma, ji turi galimybių pasiekti atsinaujinančiosios energijos išteklių ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažinimo tikslinius rodiklius. Atsižvelgiant į jau padarytą pažangą, ekonominio augimo potencialas dėl naujų inovacinių technologijų yra realus,
- jūros dugne vykdoma gavyba gali padėti sukurti darbo vietų, žinant, kad naudingųjų iškasenų kiekis vandenyno dugne yra potencialiai didelis. Tinkamai atsižvelgus į aplinkosaugos problemas, šių naudingųjų iškasenų gavyba gali sumažinti spragas rinkoje tais atvejais, kai antrinis perdirbimas yra neįmanomas arba nėra tinkamas arba antžeminėms kasykloms tenka pernelyg didelė našta. Nors šis sektorius ir mažas, bet jis turi potencialo kurti tvarų ekonomikos augimą ir darbo vietas būsimoms kartoms.

3.5 Mėlynajai ekonomikai naudinga pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“, kuria siekiama kurti inovacijoms palankią aplinką. Naujoji 79 mlrd. eurų vertės programa „Horizontas 2020“ yra didžiausia ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programa.

3.6 Dokumente nurodytos ir iniciatyvos spragos – pernelyg mažos investicijos į žinias, prieigos prie finansų sunkumai, didelės intelektinės nuosavybės teisių išlaidos, lėta sąveikiųjų standartų rengimo pažanga, neefektyvus viešųjų pirkimų naudojimas ir mokslinių tyrimų dubliavimas.

3.7 Komisija siūlo šias priemones:

- nuo 2014 m. naudotis darniu procesu, kuriuo siekiama užtikrinti, kad jūrų duomenys būtų lengvai prieinami, sąveikūs ir naudojami be apribojimų,
- iki 2020 m. sausio mėn. parengti visų Europos vandenų dugno didelės skiriamosios gebos žemėlapi,
- iki 2015 m. pabaigos sukurti visos programos „Horizontas 2020“ jūrinių mokslinių tyrimų informacijos platformą ir teikti informaciją apie nacionaliniu lygmeniu finansuojamus jūrų mokslinių tyrimų projektus,
- 2015 m. surengti pirmąjį mėlynosios ekonomikos verslo ir mokslo forumo susitikimą,
- 2014–2016 m. įsteigti jūrų sektoriaus igūdžių aljansą.

3.8 Atkreipiamas dėmesys į tai, kad Komisijos dokumente nėra „mėlynosios ekonomikos“ apibrėžties. Tačiau EESRK pažymi, kad mėlynojo augimo apibrėžtis pateikiama 2012 m. kovo mėn. ES trečiojoje tarpinėje ataskaitoje „Tvaraus ekonomikos augimo, susijusio su vandenynais, jūromis ir pakrantėmis, scenarijai ir skatinamieji veiksniai“, kurioje „mėlynasis augimas“ apibrėžiamas kaip „pažangus, tvarus ir įtraukus ekonomikos ir užimtumo augimas susijęs su vandenynais, jūromis ir pakrantėmis“. Jūrų ekonomiką sudaro visa sektorių ir tarpsektorinė ekonominė veikla, susijusi su vandenynais, jūromis ir pakrantėmis. Nors šios veiklos pobūdį dažnai lemia geografinė padėtis, ši apibrėžtis apima ir artimiausią tiesioginę ir netiesioginę pagalbinių veiklų, būtiną jūrų ekonomikos sektoriams veikti. Ši veikla gali būti vykdoma bet kur, net ir žemyninėse šalyse. Užimtumas jūrų sektoriuje yra bendras užimtumas (nustatomas darbo visą darbo dieną išraiška) vykdant pirmiau nurodytą veiklą, susijusią su vandenynais, jūromis ir pakrantėmis.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Mėlynosios ekonomikos potencialas Europoje bus realizuotas, jeigu valstybės narės ir visi suinteresuotieji subjektai, įskaitant pilietinę visuomenę, aktyviai dalyvaus rengiant politiką ir ieškant vietos sprendimų, kurie padėtų pašalinti pavyzdinės iniciatyvos „Inovacijų sąjunga“ atskleistus trūkumus, išsamiai nurodytus 2014 m. metinėje augimo apžvalgoje.

4.2 ES pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“ yra labai svarbi mėlynosios ekonomikos vystymui. Tačiau jai reikėtų skirti kur kas didesnę paramą ir ji turėtų būti toliau vystoma, jeigu norima realizuoti jūrų ekonominį potencialą.

4.3 Europos semestro procese Komisija turi užtikrinti, kad mėlynojo augimo prioritetai būtų integruoti į valstybių narių nacionalinių reformų planų pagrindines politikos kryptis.

4.4 Dabartinė jūrų tarša, kurios didelė dalis susidaro ant žemės, kelia realų pavojų būsimai tvariai mėlynajai ekonomikai. Nemažai aplinkosaugos problemų kyla ir dėl jūros dugne vykdomos gavybos, poreikio turėti geresnę uosto infrastruktūrą ir patobulintas struktūras, kurios didintų laivybos pramonės aplinkos kokybę; jeigu šios problemos nebus sprendžiamos nedelsiant, jos sumažins mėlynosios ekonomikos teikiamas užimtumo galimybes.

4.5 Teks skirti ypatingą dėmesį pakrančių bendruomenių, nukentėjusių nuo didesnio masto Europos ekonomikos krizės ir priklausančių nuo mėlynosios ekonomikos, sunkiai padėčiai, labiau jas susiejant su tokiais ES programomis kaip Bendra žuvininkystės politika.

4.6 Toks politikos ir priemonių, skirtų padidinti mūsų vandenynų ir jūrų ekonominę vertę, fragmentiškumas Europoje trukdė sukurti tvarią ekonomiką pagal skirtingas ekonomines kategorijas. Europos ir JAV mėlynosios ekonomikos susitarimai ir kiti pasauliniai interesai taip pat gali didinti užimtumo lygį.

4.7 Mėlynoji ekonomika priklauso nuo laivų statybos pramonės vystymosi – šiuo metu Europoje yra apie 150 stambių laivų statyklų, iš kurių apie 40 yra aktyvios pasaulinės didelių jūrinių prekybinių laivų rinkos dalyvės. ES laivų statyklos (statančios naujus ar remontuojančios tiek civilinės, tiek ir karinės paskirties laivus) yra tiesiogiai įdarbinusios apie 120 000 žmonių. Komisijos dokumentas turėtų geriau atspindėti laivybos indėlį į bendrą mėlynąją ekonomiką.

4.8 Laikantis dokumento mokslinio požiūrio, būtina į procesą įtraukti pakrantės turizmo strategijas, kad ne tik padidėtų pilietinės visuomenės susidomėjimas šia sritimi, bet ir būtų pasinaudota integruotų dviejų procesų sąsajų teikiama nauda. Kompleksinis vystymas yra reikalingas tam, kad būtų galima prisitaikyti prie aplinkos reikalavimų ir nustatyti galimybes.

4.9 Komisijos dokumente labai daug dėmesio skiriama moksliniams tyrimams, kurie akivaizdžiai reikalingi tam, kad būtų išsaugota saugi ekosistema, tačiau formuojant politiką turėtų būti laikomasi ir integruoto požiūrio. Todėl jūros dugne vykdomos gavybos poveikį reikia įvertinti mokslinškai ir įtraukti į visas politikos sritis. Tam, kad mokslininkai, ekonominės veiklos vykdytojai ir plačioji visuomenė gautų naudos, būtina gera pusiausvyra tarp būtinybės išsaugoti jūras ir jų ekonominio tvarumo.

4.10 Bet kuri mėlynosios ekonomikos analizė nebus išsami, jeigu nebus skiriama pakankamai dėmesio nuosmukiui tradicinės mėlynosios ekonomikos sektoriuose, pavyzdžiui, mažoms žvejų bendruomenėms, laivybai ir turizmui. Be to, reikėtų pabrėžti mažėjančio ES biudžeto šiam sektoriui padarinius.

4.11 Nereikia sumenkinti tradicinių sektorių galybės prisidėti prie užimtumo lygio didinimo. Akvakultūros srityje ES vis dar nepatenkina savo žuivies paklausos. Laivų statybos pramonėje užimtumo didinimo potencialas taip pat yra milžiniškas. Jeigu būtų patenkintas uostų infrastruktūros modernizavimo poreikis, užimtumo galybės vėl gi gerokai padidėtų.

4.12 Kai kurių valstybių narių inovacijų strategijose jau remiama tvarumo idėja ir „vandenynams teikiama nacionalinė pirmenybė“. Pavyzdžiui, Portugalijos „Nacionalinė mokslinių tyrimų ir inovacijų pažangiajai specializacijai 2014–2020 m. nacionalinė strategija“ rodo teisingo ekologiško jūrų transporto naudojimo jūrų erdvėje be sienų pavyzdį, kad būtų galima geriau iširti jūrų pramonę ir jos integraciją į uostų logistiką, suderintą su pasauline logistika. Tai parodo atsakingą valstybių narių požiūrį ir „mėlynosios ekonomikos“ bei Europos pirmavimo šioje srityje svarbą.

4.13 EESRK mano, kad Europos saloms tenka ypatingas vaidmuo mėlynojoje ekonomikoje visose trijose srityse, kurios buvo nurodytos kaip sektoriaus inovacijų sritys, o ypač – vandenynų energijos srityje. Todėl EESRK ragina Komisiją šiame komunikate didelį dėmesį skirti Europos saloms ne tik dėl mėlynosios ekonomikos ypatingo poveikio šioms sritims, bet ir dėl jų galimo indėlio į inovacijas.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*
